

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

“DEĞİŞİM”

Rehber Öğretmen: Abdullah ŞAHİN

Öğrencinin Adı: Hatice Şevval

Soyadı: ABACI

Numarası:82529

Araştırma Sorusu: Memduh Şevket Esendal’ın “Ayaşlı ile Kiracıları”
adlı yapıtında eski-yeni çatışması nasıl işlenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya programı Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu tez çalışmasında, Memduh Şevket Esendal'ın "Ayaşlı ve Kiracıları" yapıtındaki değişim olgusu kadının değişimi ve devlet düzenindeki değişim olarak incelenmiştir. Tezin amacı, değişim sürecinde olan toplumdaki kadın figürlerin bu değişimden nasıl etkilendiğinin değerlendirilmesidir. Bu çalışmada değişim; kadının değişimi, toplumdaki yeri, ailedeki önemi ve devlet düzenindeki değişim olarak ele alınmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde yapıtta yer alan farklı kadınların özelliklerine ve bu değişimin bu figürleri nasıl etkilediğine yer verilmiştir. Gelişme bölümünde ise, kadın figürlerin aile, toplum, evlilik ve çalışma hayatında yaşadığı değişimler; yeni kurulan toplum düzeninden devlet dairesinde yaşanan yozlaşmalar, anlatıcı ile yaşanan olaylar ve diyaloglar üzerinden incelenmiştir. Sonuç kısmında da, değişen toplumun bireye, özellikle de ilk defa toplumda söz sahibi olma imkânı bulmuş kadına etkisine ve kişiyi etkileyen toplumun devlet düzeninde yol açtığı sorunlara değinilmiştir.

Sözcük sayısı:135

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	4
A.KADIN.....	5
a) Kadının Toplumdaki Yeri.....	5
b) Kadının Ailedeki Önemi.....	7
c) Kadının Değişimi.....	11
B. DEVLET DÜZENİNDEKİ DEĞİŞİM.....	14
SONUÇ.....	19
KAYNAKÇA.....	20

GİRİŞ

Değişim ve yenilenme doğanın bir parçası olduğu gibi toplum ve insan için de kaçınılmazdır olmuştur. Modernleşen ve gelişen dünyaya her toplum zaman içinde ayak uydurmak zorunda kalmış ve bir değişim süreci yaşamıştır. Her toplum değişirken birey ve içinde bulunulan düzen değişmektedir; kimi zaman ise yanlış anlaşılan modernleşme toplumlarında yozlaşmalara yol açmaktadır. Toplumdaki yozlaşmalar ise birey odaklı başlamaktadır. Özellikle ataerkil toplumlarda modernleşme, geri planda kalmış, kendini ifade etme imkanı olmayan kadın figürleri daha çok etkilemiştir. Modernleşme ile ilk defa sosyal hayata katılma ve erkek egemenliğinden çıkarak birey olma zevkini yaşayan kadın, yeni düzene uyum sağlamak amacıyla değişmek zorunda kalmıştır. Yapıtta yer alan Turan Hanım gibi yeni bir görünüme kavuşan ve Halide gibi hayata tutunmak için mücadele veren kadın figürler anlatılırken, eski düzene ve bu düzenin etkilerine de yer verilmiştir. Ataerkil toplum düzeni içinde, erkeğe muhtaç yaşamaya alışık olan kadın figürler zaman içinde erkekleri tek çare olarak görmemeye başlamış ve kendi ayakları üzerinde durmaya başlamıştır.

Böylece sosyal hayatın bir parçası olan kadın figürler, modernleşmeyi yanlış anlayarak ahlaki değerleri yok saymış ve toplumdaki bozulmaların temelini oluşturmuştur. Birey odaklı başlayan bu değişim aile kurumunu ve zaman içinde de resmi kurumları etkilemiştir. Devlet düzeni ve bürokraside yaşanan bozulmalar da günümüz sorunlarının temelini oluşturmuştur.

A. KADIN

a) Kadının Toplumdaki Yeri

Memduh Şevket Esendal'ın "Ayaşlı ile Kiracıları" adlı yapıtında kadın figürü ve dönem kadının toplumdaki yerine ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Yapıtta kadın figürlerin değişen, modernleşen düzene ayak uydurma süreci bu süreçte yaşadıkları bocalama anlatılmıştır. Turan Hanım, Halide, İffet Hanım, Selime ve Cavide gibi kadın figürlerin zaman içinde kılık-kıyafet, davranış ve sosyal olarak yaşadığı değişimlere yer verilmiş, bu değişimden önce bazen bir babaya, bazen bir kocaya ihtiyaç duyma durumuna ve erkek egemenliği altında ezilme sorununa değinilmiştir. Kadının toplumdaki yeri Halide figürünün evliliği, çevrenin Halide'ye bakış açısı ve çalışma hayatı üzerinden anlatılmaktadır.

Kadın olgusu, yapıt boyunca yoğun olarak yer verilen, farklı kadın figürleri üzerinden toplumun ana sorunsalı olan kadının sosyal hayatta kendini ifade edememe ve var olabilmek için bir kocaya ya da babaya ihtiyaç duyma sorununa değinilmiştir. Yapıtta anlatıcının okuyucunun karşısına çıkardığı ilk figür Halide olmuştur. Halide yapıtta güçsüz, hastalıklı buna rağmen gururlu ve işine dört elle sarılan bir figür olarak kurgulanmıştır. Anlatıcının gözünden güçsüz olarak betimlenmesine rağmen dimdik ayakta durması ve kendi imkânlarıyla hayata tutunma çabasıyla anlatıcının takdir ettiği bir figür olmuştur.

Babasının kendi çocuğunun bakımını üstlenmek istememesi sebebiyle Halide çalışmak zorunda kalmıştır. Ancak çocuğuyla beraber hem işinin hem de evinin sorumluluğunu yüklenemeyeceğinin farkında olan Halide'nin bocalaması, o dönemde kadının çaresizliğini göstermektedir. Yapıtta Halide'nin kendi içinde bir çatışma halinde olduğu görülmektedir.

Gururlu ve her ne kadar zayıf görünse de hayatta kalmak için var olmak için büyük bir mücadele veren Halide bir erkeğin metresi olmayı kabul etmede de çaresiz olması sebebiyle erkeklerin kadınlara sahip çıkması gerektiğini ve erkeğin gücünü kabul etmektedir. *“Kimse yarın ne olacağını bilmez ama bu zavallılar büsbütün karanlığa saplanmış, gidiyorlar. Ne olacak herif bunu alacak mı?”(sayfa 96).*

Yapıtta bu durum kadın sorunsalı olarak gösterilmiştir. Erkeğe muhtaç olmamak için çalışan, uğraşan pek çok kadın dönemde yeterli desteği ve ilgiyi göremeyerek bu mücadelede yenilmiş ve erkeğe boyun eğmek durumunda kalmıştır. Erkeği kadınlar üzerinde bu denli güçlü kılan ise toplumun kadınlara bakış açısıdır. Halide'nin apartmanda temizlik işlerine bakan bir görevli olarak zor şartlarda çalışması, apartman sakinleri tarafından sık sık aşağılanması Halide'nin karşılaştığı zorlukların bir göstergesidir.

Yapıtta Halide'nin bu mücadelesine yer verdikten sonra Halide'nin kocasına dönmesi kadının topluma karşı verdiği mücadelede yenilmeye mahkûm olduğunun bir göstergesidir.

Halide'nin bu mücadelede yenilmesinin temel nedeni geleneksel düşünce yapısıdır. Yüz yıllardır toplum içerisinde kendini gösteremeyen ve erkeğin koruması altında yaşayan, sosyal hayata karışmamış kadın, bu dönemde hayata atılmak isterken de aynı saplantılı düşüncenin esiri olmuştur. Anlatıcıdan iş isteyen kızın çalışmaya karşı olması, kadının evinde oturması ve çocuk doğurması gerektiğini savunması kadınlara aşılana bu düşüncenin bir göstergesidir.

“Bir daha o kadın evine, salonuna nasıl bakar? İster istemez çocuk doğurmaktan kaçar. Kadınlar idare olunmaktan hoşlanırlar. Her zaman kendilerini idare edecek bir erkek ararlar.”
(sayfa 146) .

Bu durum çalışan kadınların belli bir kesim tarafından aşağılandığının ve çalışmasının acizlik olarak görüldüğünün bir göstergesidir. Apartmanda oturan Şefik Bey misafirleri için Halide'den bir masa örtüsü istemiştir. Arkadaşlarıyla beraber içki içerken yanan masa örtüsü yüzünden Halide'yle kavga eden Şefik Bey'in Halide'nin kovulmasını istemesi ve ona hakaret etmesi, kadının her koşulda suçlu bulunması ve aşağılanmasına yapıttan bir örnektir. Bu geleneksel düşüncenin aşılmasıyla yetiştirilen Halide, zaman içerisinde erkek egemenliğine yenilmiştir. Toplum tarafından da benimsenen bu düşünce tek başına var olmaya çalışan kadına karşı bir önyargı geliştirilmesine sebep olmuştur.

b) Kadının ailedeki önemi

Yapıtta yoğun olarak işlenen kadın izleği, aile kurumunun da temeli olarak nitelendirilmiştir. Buna bağlı olarak kadının ailedeki önemi, eşler arasındaki iletişim, çocuk yetiştirme ve geleneksel evlilik olgusu ile ilişkilendirilerek anlatılmıştır. Eşlerin birbirini tanımadan gerçekleştirdiği evliliklerin mutsuzlukla bittiğini ve bu durumun yetiştirilen çocukları olumsuz etkilediğini vurgulayan yazar, kadının ailedeki bütünleştirici etmen olduğunu anlatmak istemiştir.

Yeniden şekillenen kadın figürünün, aile kurumuna olumsuz etkileri de yapıtta gözler önüne serilmiştir. Kadının ailedeki önemi Abdülkerim Bey, karısı İffet Hanım ve Turan Hanım üzerinden anlatılmıştır.

Yapıtta kadın üzerinden işlenen temalardan biri de geleneksel evlilik olgusu ve aile kurumundaki aksaklıklardır. Aile içerisinde kadın birleştirici ve aileyi ayakta tutan figür olarak görülmektedir. Geleneksel evliliklerde yapılan hatalara yer verilmektedir ve aile bireyleri arasındaki iletişimi azalttığı gerekçesiyle eski tip evlilikler ele alınmıştır. Zaman içinde kadın figürü yeniden

şekillendikçe evlilik olgusu da değişmiştir. Eskiden kadınların erken yaşta, bilinçsizce, bireyler arası sevgi faktörü gözetilmeden evlendirilmesi, ileride bireylerin mutsuzluklarıyla sonuçlanmaktadır. Bireylerin arasında zamanla oluşması beklenen sevgi ve saygı kavramlarının oluşmaması, birbirlerine olan tahammülün azalmasına yol açmaktadır. Süregelen bu anlayışın Cumhuriyet dönemindeki modernleşmeyle çatışması sonucu aile kurumunda bozulmalar ve buna bağlı olarak toplum ahlakında aksaklıklar meydana gelmiştir.

“Kadınla ancak iki ay bir yerde yaşadığı, sonra kadının bunu eve almadığı söyleniyormuş. Bu kadının oynaklığından istifade ederek bunu ötekine berikine satmak istemiş.”(sayfa 45).

Aile hayatındaki bozulmaların çocuk yetiştirmede de olumsuz etkiler yarattığı görülmektedir. Yapıtta çocuk yetiştirmedeki bozulmalar ve aile kurumundaki eksiklikler İffet Hanım ve kocası üzerinden işlenmektedir. Anlaşamama nedeniyle sürekli çatışma içerisinde olan anne ve baba, çocuğun hırçın, huzursuz ve mutsuz olmasına sebep olmuştur. Bu çift birbirleriyle kavga etmekten çocuklarıyla yeterince ilgilenememektedir. Bu durumda çocuğun huzursuz bir ortamda büyümesine buna bağlı olarak hırçın bir karaktere sahip olmasına yol açmıştır.

İffet Hanım ve kocasının Turan Hanımlarda yapılan kumar partilerine daha rahat katılabilmek için çocuğunu annesine göndermesi, anne baba arasında yaşanan anlaşmazlıkların çocuk yetiştirmedeki olumsuz etkilerini göstermektedir. İffet Hanım, kendini kumara kaptırdıkça kocasıyla daha az zaman geçirmeye başlamıştır. Hatta bu durum Abdülkerim Bey’in de işini aksatmasına sebep olmuştur. Toplumdaki modernleşme ve rahatlama ile başlayan ve toplumu kötü etkileyen kumar gibi alışkanlıklar aile kurumuna zarar vermeye başlamıştır. Aileyi bir arada tuttuğuna inanılan kadınların da sosyal hayata karışmasıyla aile kavramı zarar görmüştür. Anne ve babanın kendi içlerindeki anlaşmazlıklar da çocuk üzerinde hırçınlık, disiplinsizlik, ilgi odağı

olma isteği gibi olumsuz etkilere sahiptir. Annesi ve babasının farklı fikirlerde olması, çocuğun karşısında bir otorite bulamamasına, buna bağlı olarak kendi bildiğini yapmasını ve sözünü dinletmesini sağlamıştır.

Anne babanın içinde buldukları mutsuz beraberlik sebebiyle çocuğun sorumluluğunu birbirlerine yüklemek istemeleri ve aynı ortamda farklı hayatlar sürmeleri çocuğun yalnızlaşmasına sebep olmuştur. Yapıtta bu aile içerisindeki aksaklık, bireylerin birbirlerini tanımadan evlenmelerine bağlanmıştır. Ailenin böyle bir çıkmaza sürüklenmesine sebep olan geleneksel anlayışla evlilik İffet Hanım üzerinden eleştirilmiştir.

“Gelin olmak, süslenmek kadınları avutur. Bunlar geçince İffet Hanım için evliliğin tek bir iyiliği kalmış, o da geçinmek!... Alışırısın, seversin demişler.”(sayfa 49) .

Bu durum toplum tarafından kadınlara aşılana düşünce bir göstergesidir. Bireylerin istekleri gözetilmeksizin dayatılan evliliklerdeki sorunlar, yeni kurulan düzende modernleşen toplumda patlak vermiş, aile kurumuna zarar vermiştir.

Kadının ailedeki öneminin işlendiği bir başka figür ise Turan Hanımdır. Aile içerisinde bozulmaların karı-koca arasındaki iletişimsizliğin ve artan ahlaksızlıkların bir göstergesi de Turan Hanım ve eşidir. Turan Hanım ve anlatıcı arasındaki yasak ilişki, Turan Hanım ve kocasının arasındaki iletişimin bozulduğunun ve sevginin azaldığının bir göstergesidir.

Hakkı Bey’in, karısı ve anlatıcı arasındaki yakınlıktan haberdar olmasına rağmen karısını kıskanmaması üzerinden bozulan aile kurumu ve buna bağlı olarak yayılan ahlaksızlık ele alınmıştır.

Yapıtta geleneksel evlilikler eleştirilirken, yeni düzende kadının evlilikten beklentilerine ve kadınların evliliğe bakış açısına da yer verilmiştir. Eski düzende kadın ve erkek arasındaki iletişimsizlik sorunu dile getirilmezken, yeni düzende kadının eşinden ve evlilikten beklentileri ortaya çıkmıştır. Kadınlar mutlu olabileceği, erkeğin peşinden koşmadan, köle olmadan uyum içerisinde sürdürebilecekleri bir evlilik talep etmişlerdir. Bu durum yapıtta şöyle anlatılmaktadır: “Öyle karılık kocalık mı olur? Hep ben mi onun arkasından mı koşacağım?”(sayfa 83).

Kadınlara diretilen evliliklerin, kadınları yıpratması sonucu annelerin çocuklara karşı tahammülü azalmış, anne çocuk arasındaki iletişim zarar görmüştür. Kadınların doğacak olan çocukların sorumluluklarını tek başına almak istememeleri sonucu çocuklar yük olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum yine çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmesine engel olmuştur.

c) Kadının Değişimi

Memduh Şevket Esendal, yapıtında kadın figürünü işlerken eski ve yeni çatışmasına yer vermiştir. Toplumun modernleşmesiyle beraber toplumda meydana gelen değişiklikler kadınları da etkilemiştir. Hem fikir hem de görünüş olarak modernleşen kadınlar, yapıtta detaylı olarak betimlenmiş, zaman zaman da eleştirilmiştir. Kadınların modernleşen toplumda kendilerini ifade etmesiyle beraber fikirlerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Bu fikirselle değişiklikleri kadınların tutumlarındaki ve dış görünüşlerindeki değişimler takip etmiştir.

Yazar, kadınların bu değişimindeki aşırılıkları eleştirmiş ve toplum ahlakını bozduğunu savunmuştur. Kadınlar üzerindeki değişim, Turan Hanım-Halide kutuplaşması ve idealize edilmiş kadın figürü olarak betimlenen Selime ile ilişkilendirilerek anlatılmıştır.

Yapıtta modernleşen toplumda en büyük değişim kadın üzerinden yansıtılmıştır. Kadının eski ve yeni hali detaylı olarak anlatıcı tarafından anlatılmıştır. Yazar, yapıtta anlatıcıyı idealize etmiş, kadın figürlerini ise onun karşısına çıkararak okura kadının değişimini betimlemiştir. Anlatıcı kadın figürleri betimlerken taraflı davranmıştır. Böylece değişen toplumda modernleşen kadının eksiklerini gözler önüne sermiştir.

Yapıtta modern kadın kılık kıyafet, anlayış ve tavırlardaki değişim yönünden incelenmiştir. Eskiden sade ve gözden uzak yaşayan kadınlar, modernleşme sürecinde hayata katılmış, *“saçlarını uzatmış, yüzünü pudralamış, dudaklarını boyamış, kokular sürmüştür.”*(sayfa 135). Görünümlerine önem veren ve artık bir toplumda var oluş çabasına giren kadınlar, daha rahat davranmaya başlamışlar, erkeğe muhtaç olan bir kesimin aksine tek başlarına bağımsız olarak davranmaya başlamışlardır.

Ayrıca eskiden erkeklerin egemen olduğu toplumda, artık kadınlarda yer almaya başlamış ve kadınlar da erkekleri yönetmeye başlamışlardır. Bu durum yapıtta bir kutupluluk oluşturmuştur. İki tip kadın figürünü de betimleyen ve kendi gözüyle değerlendiren anlatıcı, modernleşen kadınların ahlaksızlıklarına karşı bir tutum sergilemiştir. Yapıtta, Halide ve Turan Hanım üzerinden bu durum ele alınmıştır. Anlatıcı Halide'nin haline acıdığı ve onu desteklediği, ona yardım ettiği halde, Turan Hanım'ın ona karşı yakınlığından rahatsız olmuştur. Kocasına ettiği ihaneti kabul edememiş, bu yüzden ondan uzaklaşmak istemiştir. Ayrıca Turan Hanım'ın ahlaki yönden eksikliği evde kumar oynatması ve kötü alışkanlıklarıyla da desteklenmiştir. Apartmanda yaşayan pek çok kişinin akşamları Turan Hanımlarda yapılan toplantılara katılması da genel toplum ahlakındaki yozlaşmanın bir göstergesidir.

Kadınların modernleşme ve değişim süreci pek çok sancıyı da beraberinde getirmiştir. Geçmişten bu döneme kadar ev ortamında kapalı kalan, sosyal hayata karışamayan, güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini ifade edemeyen kadınlar, rahatlayan ve modernleşen toplumda kendilerine yer bulmuşlardır. Artık erkeklerle aynı ortamda bulunmaya başlayan ve her türlü imkana sahip olan ve özgürleşen kadınların bir bocalama sürecini girdiği görülmektedir. Toplumdaki erkeklerin kadınlara farklı gözlerle bakması ve onların değişimini hayretle uzaktan seyretmeleri, yadırgamaları bunun bir göstergesidir.

“Karı mı erkeğe sulanır, erkek mi karıya?...Görmüyor musun, sokaktan adam çeviriyorlar. Çoğa varmaz erkekleri daha kaldıracaklar!”(sayfa 94)

Kadınların farklılaşmasıyla beraber erkeklerin tercih ettiği kadın tipinde de değişme olmuştur. Kadınlar güzelleşmek için makyaj yapıp saçlarını kestirirken; erkekler bunu yapan kadınları “evlenilecek kadın” profilinden çıkarmıştır. Bu durum yapıtta anlatıcını Turan Hanım’a karşı bakış açısı üzerinden anlatılmaktadır. Yapıtta Turan Hanım ve anlatıcı çok samimidir ve anlatıcının zaman içinde Turan Hanım’da hoşlanmaya başladığı görülmektedir. Ancak anlatıcı konuşurken Turan Hanım ile evlenemeyeceğinden, utangaç kadınlardan hoşlandığından söz etmektedir.

Kadınlardaki bu değişim ve modernleşme toplumun her kesiminde görülmektedir. Alt tabakaya ait olan dar kesimli insanlarda bile geleneksel düşünceden büyük oranla uzaklaşıldığı ve dönem şartlarına adapte olunmaya çalışıldığı görülmektedir. Anlatıcı tarafından gözlemlenen ve okura aktarılan bu durum, kendisinden iş istemeye gelen bir kadın üzerinden anlatılmıştır.

Kadınların modernleşme süreci pek çok kadının iş hayatına atılmasıyla hız kazanmıştır. Yapıtta devlet dairesinde çalışan anlatıcının kapısı pek çok kez çalışmak isteyen kadınlar tarafından çalınmıştır. Kadınların iş hayatına atılması konusu yapıtta iki boyutta işlenmiştir.

Kadınların çalışması bir kesim tarafından gereksiz görülmekte ve kadınların evini ihmal edeceği gerekçesiyle bir çaresizlik belirtisi olarak görülmektedir. Bu düşünceye göre kadına bakması gereken erkektir ve erkek egemenliği kabul edilmiştir. Bu düşünceyle ters düşen bir bakış açısı ise kadınların çalışıp üretmesi gerektiğini ve toplumda bağımsız olarak kabul edilmesini savunur. Bu iki zıt düşünce, yapıttaki geleneksel modern çatışması olarak gözler önüne serilmiştir.

Toplumda kadınların var olmasıyla beraber kadınların bilinçlenmesi de söz konusudur. Eski düzene kadına dayatılarak kabul ettirilen düşünceler, dönem kadını tarafından yanlış bulunmaktadır. Zorla dayatılan evlilikler ve “kadın erkeğe muhtaçtır” düşüncesi modernleşen kadın figürleri tarafından benimsenmemiştir.

“Benim şimdi aklım olsa, hiç kimseye varmazdım. Ben kocaya vardığım zaman çocuktum. En çok anam babam zorladılar. Vardık, boyumuzun ölçüsünü aldık!”(sayfa 126).

Yapıtta yazar, okuyucunun karşısına son olarak Selime figürünü çıkarır. Selime'nin yapıtta diğer figürlerden farklı, güçlü, ahlaklı ve çok güzel olmamasına rağmen gerçekçi bir figür olarak kurgulanması ve sonunda anlatıcını Selime'den etkilenerek onunla evlenmesi, Selime'nin idealize edilmiş, modern kadın figürü olduğunun bir göstergesidir.

Yapıt boyunca eleştirilen ve toplumda hızla yayılan ahlaksızlıklardan uzak, aynı zamanda güçlü ve görgülü bir karakter olarak kurgulanan Selime, toplumdaki örnek kadın figürü olması amacıyla kurgulanmıştır.

B. DEVLET DÜZENİNDEKİ DEĞİŞİM

Yapıtta değişen düzenle beraber devlet kavramında da köklü değişiklikler gözlenmiştir. Yazar, yeni kurulan düzende, devlet kurumlarındaki bürokrasi engelini ve bu kurumlardaki adam kayırma, rüşvet gibi yolsuzlukları gözler önüne sermektedir. Ayrıca kurumlarda çalışan insan profiline de meydana gelen değişikliklerden biridir. Devlet kurumlarındaki değişim yapıtta, anlatıcı-Cavide ilişkisi ve Hakkı Bey üzerinden anlatılmaktadır.

Yazar, yeni kurulan düzenle beraber yaşanan aksaklıklara ve devlet kurumlarındaki değişimlere de yer vermiştir. Yapıtın başında, devletin değişmesiyle beraber, başkentin de değiştiğinden söz edilmektedir. Uzun yıllar Osmanlı'ya başkentlik etmiş olan İstanbul'un yerini Ankara'nın alması halk tarafında garip karşılanmaktadır. Ankara Anadolu'ya daha yakın olmasına rağmen, İstanbul merkez olarak algılanmakta ve yapılmış olan bu değişikliğe karşı çıkmaktadır.

Bu durum toplumda yaşan bir kesim insanın geleneksel yapıyı sürdürmek istediğinin göstergesidir. Ancak yeni kurulan düzende, kurum ve kuruluşlarda toplumdaki bireyler gibi değişmek zorunda kalmış, köklü değişimlere uğramıştır. Bu değişiklikler yapıtta Haki Bey figürü üzerinden anlatılmıştır. Haki Bey iş yerine takım elbiseli, güzel giyimli kişilerin gelmesinden ve eski arkadaşlarından kimsenin kalmamasından söz etmektedir. Çok kısa sürede yapılan bu değişiklik Haki Beyi de şaşırtmıştır. Çalıştığı dairede eleman değişikliğine gidilmesi, kılık kıyafetteki resmiyet ve modernleşmeler yeni düzenin kurulduğuna işarettir. Yapıtta Haki Bey yurtdışında görevlendirilmiştir. Ancak aradan zaman geçmesine rağmen kendisine iş verilmemiştir. Bu durum devletin yapısındaki plansızlığı göstermektedir. Yeni yapılan sistemde, çalışanlar aktif olarak görev alamamaktadır. Düzen değişikliğine bağlı olarak, devlet

memurlarının da görev tanımlarının değiştiği görülmektedir. Toplumda yaşanan değişikliklerin sonucunda kadınlar daha çok sokağa çıkıp sosyal hayata katılırken, bazı insanlar bu durumdan rahatsız olmakta ve eleştirmektedir. Hatta yapıtta kadınların hareketlerinin polisler tarafından denetlenmesi gerektiği, toplumun değişimine karşı duran insanlar tarafından savunulmuştur. Polis, kadınları denetlemediği için görevini yapmamakla suçlanmaktadır. Polisin ve diğer devlet memurlarını yetkilerindeki bu değişim, devlet düzenindeki değişikliklerin bireyi etkilediğini göstermektedir.

Tam yapılanamamış olan devlet kurumları işlevini yerine getirememektedir. Bu durum bürokrasi ve adalet kavramlarında da boşluğa yol açmaktadır. Hüseyin Bey'in arazi devasının sürekli olarak devam etmesi ve bir türlü ona verilecek olan topraklara karar verilememesi devlet kurumundaki aksaklıkların ve anlaşmazlıkların bir göstergesidir. Ayrıca yapıtta Cumhuriyetin kurulması ile beraber süregelen azınlık sorunlarına da Hüseyin Bey figürü üzerinden yer verilmektedir. Sürekli ona tahsis edilen yerlerin değişmesi ve bu değişime bir çözüm üretilmemesi, bunun sonucunda da Hüseyin Bey'in devleti sorgulamaya başlaması, günümüze kadar uzanacak olan karmaşanın başlangıcı olmuştur.

Görülen bu karmaşa sadece bürokrasi ile sınırlı kalmamıştır. Sağlık sisteminde de aksaklıkların görülmesi, devletin oturmamış düzeninin bir göstergesidir. Yapıtta bu durum Hasan Bey'in eşinin hastalığı üzerinden anlatılmaktadır. Hasan Bey'in eşi hastalandıktan sonra İstanbul'a götürülmüştür. Anadolu'daki doktorların ve sağlık hizmetlerinin yetersiz kalması yüzünden pek çok hasta büyük Őehirlerde tedavi görmek durumunda kalmıştır. İstanbul'a getirilmesine rağmen burada da bazı doktorların ameliyat önermesi; bazılarınınsa ameliyatı uygun bulmaması, sağlık konusunda yaşanan karmaşayı göstermektedir. Yapıtta Hasan Bey, söz birliği olmamasından dolayı tedavisi geciken eşini Viyana'ya götürmüştür. Bu durum ülkenin sağlık alanında batıdan

daha kötü olduğunu ve bu durumun oturmamış düzenden kaynaklandığını gözler önüne sermektedir.

Halkın devletin otorite boşluğunda yaşadığı sorunlardan biri de güvenlik sorunudur. Bu sorun yapıtta Ayaşlı'nın geçmişi üzerinden verilmiştir. Yapıtta geriye dönüş tekniği kullanarak Ayaşlı'nın gençlik yıllarından bahsedilmiştir. Bu yıllarda Ayaşlı'nın dağa çıkıp eşkıyalık yaptığından ve yolları kesip insanların paralarını zorla aldığından söz edilmektedir. Köylülerin mallarını çalmasına ve kanunsuz işler yapmasına rağmen bir yetkili tarafından Ayaşlı'nın yakalanmaması, devletin toplumun düzenini yeterince kontrol edemediğini göstermektedir.

Devletteki torpil ve rüşvette de artışların olduğu yapıtta gözlenmektedir. Yapıtta anlatıcının karşına pek çok kadın figür çıkar ve anlatıcıdan iş ister. Anlatıcının devlet memuru olması bu kadın figürleri bir torpil beklentisine sokmuştur. Bu durum, Cavide figürü üzerinden ele alınmıştır. Cavide'nin annesi, anlatıcıdan kızı için iş istemiştir. Anlatıcının kızla görüşmeyi kabul etmesinin sebebi ise kızın bu işe ihtiyacı olduğunu düşünmesidir. Ancak Cavide anlatıcıyla görüşmeye gittiğinde ilk isteği rahat bir tavırla, masa başı işidir. Anlatıcı bu donanımına sahip olup olmadığını sorgulasa da, eğitimsiz olması ve o iş için yeterli olmaması Cavide için bir engel teşkil etmemektedir. Cavide'nin rahat bir tavırla torpil talep etmesi, toplumda torpil ve adam kayırmanın yaygınlaştığının göstergesidir. Torpil'in yaygınlaşmasına başka bir örnek de Ayaşlı'nın sözleridir. Ayaşlı bir memurun rüşvet almasını normal karşılamaktadır. Memurun rüşvet alarak işleri hızlandırması gerektiğini düşünmektedir.

Bürokrasinin yavaş işleyişi vatandaşı farklı çareler bulmaya itmiştir. Ayaşlı için rüşvet de bu çarelerden biridir. Her ne kadar anlatıcı ve Haki Bey gibi kimseler rüşvete karşı olsa da önlenememiş ve toplum içinde yaygınlaşmıştır. Bu durum devlet dairelerinde ve iş

pozisyonlarında deneyimsiz elemanların artmasına sebep olmaktadır. *“Ben daktilo olmak istiyorum ama imtihansız gireyim diyorum. Eğer siz isterseniz beni korsunuz.”(sayfa 101).*Yeni kurulan bu düzende yaşanan otorite boşluğu ve değişim beraberinde donanımsız elemanlara sahip olan kurumları getirmiştir.

Böylece sürdürülen işlerin yavaşlaması, adalet ve bürokraside aksamalar ve yavaşlık, ayrıca sorunların çözüme ulaşamamasına ortam hazırlanmıştır. Yeni devlette oluşmaya başlayan bu sorunlar günümüze kadar ulaşmıştır. Adalet sisteminde ve bürokrasideki mevcut aksaklıklar bu karmaşaya dayandırılmaktadır.

Yeni kurulan düzende görülen bir başka sorun ise, azınlık sorunudur. Yapıtta bu sorun Hasan Bey üzerinden anlatılmıştır. Anlatıcı, Hasan Bey’in Selanik’ten göçtüğünü ve pek çok il değiştirerek kendisine bir türlü yer bulunamadığını söylemektedir. İşlenen bu sorun devletin yeni düzeni kurarken eski devletten kalma sorunlarla da uğraştığını göstermektedir. Ancak henüz oturmamış devlet yapısında, modernleşme sürecinde, pek çok sorun gibi mübadele sorunu da çözülememiştir.

Devlette yaşanan tüm adalet ve bürokrasi sorunları beraberinde otorite boşluğunu da getirmiştir. Yapıtta yaygınlaşan ahlaksızlıklar, sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve hırsızlık bu otorite boşluğu ile ilişkilendirilebilir. İskender Bey’in fabrikasında afyon hulasası yapması bu durumun bir ispatıdır. Toplum içinde yaygınlaşan esrar üretimi ve tüketimi devlet tarafından geç fark edilmiş ve İskender Bey uzun zaman sonra tutuklanmıştır. Ayrıca Turan Hanım’ın evinde yapılan kumar toplantıları ve bu sırada içilen içkiler de devlet eliyle engellenmemektedir. Devletin otorite boşluğu, toplum tarafından fark edilmektedir. Melek Hanım’ın devletin politikasını her yerde dile getirmesi gerektiğini söylemesi, aslında içinde bulunulan otorite boşluğunun bir ispatıdır.

Toplumun ve kurumların yozlaşmasındaki temel etken yapıtta kişiler olarak gösterilmiştir. Toplumda kadının değişimi, dış görünüş ile başlamıştır. Daha sonra kadınların evliliğe bakış açısının değişmesi ile birlikte aile kurumunda, eş ile iletişimsizlik, çocuğa karşı ilgisizlik gibi sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Çocuk yetiştirmede yaşanan bu sorunlar zaman içinde bireysel kaynaklı olmaktan çıkıp toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Örneğin Turan Hanım'ın eşinin haberi olduğu halde anlatıcıyla aşk yaşaması sırasında, anlatıcı önceleri bu durumu doğru bulmamaktadır. Ancak daha sonraları Turan Hanım ile olan ilişkisini bitirmekte zorlanmıştır. Bu durum kişinin yaşadığı topluma alıştığının bir göstergesi olmuştur. Toplumsal bozulmalar daha sonra devlette yaşanan bozulmalara kaynak olmuş aynı zamanda devlet otorite boşluğundan beslenmiştir.

Kişilerin devletten otorite beklentisi de bundandır. Devletteki otorite boşluğunun kaynağı toplumsal yozlaşma olmakla beraber toplumsal bozulmaları da tetiklemiştir.

SONUÇ

Memduh Şevket Esendal'ın "Ayaşlı ile Kiracıları" adlı yapıtında kadın figürlerin değişimi toplumdaki pek çok yozlaşmanın kaynağı olarak görülmüştür. Kadının modernleşmesi ve sosyal hayata katılmasıyla ahlaki değerler önemini kaybetmiştir. Bu durum aile yapısında ve çocuk yetiştirilmesinde olumsuz etki yaratmıştır. Erkek egemenliği altından çıkan ve kendi ayakları üstünde durmaya çalışan Halide'nin tekrar evine dönüp yenilmesi ise toplumdaki yenilenmeye karşın gelenekçi bir yapının süregeldiğinin ispatı olmuştur. Ayrıca anlatıcının Turan Hanım ile ilişkisinden sonra evlendiği Selime karakteri yapıtta idealize edilmiş kadın figür olmuştur. Toplumdaki bireysel değişim zamanla topluma mal olmuştur. Kötü alışkanlıklar modernleşme olarak algılanarak yaygınlaşmış, devlet düzeninde rüşvet ve iltiması arttırarak bozulmalara sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

- ESENDAL, Memduh Şevket, Ayaşlı ile Kiracıları, Bilgi Yayınları 2015